

- вміння жити сьогоднішнім днем;
- усвідомленість індивідуального буття;
- здатність розуміти та приймати інших.

Щодо структури психологічного здоров'я особистості, то О. Хухлаєвою запропоновано доволі оригінальну модель, яка складається з таких компонентів як аксіологічний, інструментальний та потребово-мотиваційний [2].

Сенсожиттєві орієнтації кожної людини – це набір цінностей та цілей, властивих лише конкретній особистості, які вона обирає як основоположні в своєму існуванні. Сенсожиттєві орієнтації особистості є одним із стрижневих компонентів в структурі психологічного здоров'я, і, одночасно, його показником.

Психологічне здоров'я особистості є необхідною умовою її ефективної діяльності загалом і професійної, зокрема. На психологічне здоров'я поліцейських різнобічно впливають несприятливі чинники, які можуть викликати нервово-психічну напругу, відчуття душевного дискомфорту, появу негативних психічних станів. А професійна діяльність працівника поліції висуває високі вимоги до рівня його психологічного здоров'я.

Тому доцільно теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити особливості сенсожиттєвих орієнтацій як показника психологічного здоров'я працівників Національної поліції. Серед емпіричних методів, для виконання поставлених завдань, доцільне використати наступні: психодіагностичні – тест «Сенсожиттєві орієнтації» (Д.О. Леонтьєв); статистичні – знаходження значущих кореляцій між показниками сенсожиттєвих орієнтацій та показниками методики САМОАЛ (модифікація Н. Ф. Каліної і А. В. Лазукіна).

Психологічне здоров'я особистості є необхідною умовою її ефективної діяльності загалом і професійної зокрема. Різнобічна й тривала дія несприятливих чинників зумовлює порушення психологічного здоров'я поліцейських, виникнення у них високої нервово-психічної напруги, що може викликати негативні прояви в їхніх поведінці та психіці, зокрема відчуття душевного дискомфорту, появу негативних психічних станів тощо. Відповідальні завдання, які виконують працівники поліції, висувають підвищені вимоги до стану їх психологічного здоров'я.

Список бібліографічних посилань

1. Завгородня О. В. Проблема психологічного здоров'я: спроба теоретичного аналізу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 55–60.
2. Психология здоровья : учебник для вузов / под ред. Г. С. Никифорова. СПб. : Питер, 2003. 607 с.
3. Хухлаева О. В. Основы психологического консультирования и психологической коррекции : учеб. пособие. М. : Академия, 2001. 208 с.

Одержано 09.11.2017

УДК 340.15:351.74(477)

Олександр Анатолійович ГАВРИЛЕНКО,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри міжнародного і європейського права

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5554-4919>

ГЕНЕЗА ЗАКЛАДІВ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ У ХАРКОВІ НА ПОЧАТКУ 20-Х РР. XX СТ. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Перспектива перетворення України на дійсно демократичну державу, повноправного члена європейської сім'ї, вимагає, зокрема, розв'язання непростого завдання виховання високоморальних, мотивованих та кваліфікованих працівників Національної поліції. Відтак цілком природно, що питання професійної підготовки професійних правоохоронців перебувають у колі пильної уваги як органів державної влади, так і широкої громадськості. Зараз, коли відбуваються обговорення впровадження у підготовку майбутніх поліцейських кадрів сучасних форм та методів навчання, використання у професійному навчанні поліцейських інноваційних

технологій (наприклад, елементів дистанційної освіти, інтернет-технологій тощо), навіть важко уявити у яких умовах відбувалася розбудова системи навчання правоохоронців сто років тому.

У Державному архіві Харківської області зберігаються деякі матеріали, що дозволяють пролити світло на процес становлення системи професійної освіти міліціонерів на початку 20-х рр. XX ст. Звичайно, у жодному разі їх не варто вивчати у відриві від тих наукових напрацювань, які були здійснені раніше. Серед них, зокрема, варто назвати роботи О. М. Бандурки, В. А. Греченка, Б. Г. Головка, Л. О. Зайцева, Д. В. Галкіна, І. Д. Коцана, О. Н. Ярмиша та ін.

Архівні матеріали свідчать, що ідея розбудови освітньої системи для підготовки працівників радянської міліції виникла у середині 1920 р. [1, с. 21] Так, 18 липня начальник харківської губміліції у доповідній записці до губернського виконавчого комітету висловив пропозицію щодо створення у Харкові спеціальних курсів права для міліціонерів [2, ф. Р-203, оп. 1, спр. 49, арк. 40]. Вже невдовзі ця ідея набула практичного втілення. Визнавши підвищення кваліфікації необхідним не лише для співробітників органів внутрішніх справ, але й для державних службовців взагалі, 29 липня 1920 р. Харківським губвиконкомом було прийнято рішення про організацію при відділі управління курсів для навчання начальників міліції, політпрацівників, а також волосних та сільських працівників [2, ф. Р-203, оп. 1, спр. 2, арк. 73].

Становлення мережі спеціальних навчальних закладів системи МВС на Харківщині розпочалося у червні 1921 р. відкриттям курсів підготовки рядового та молодшого командного складу міліції (так званих «Курсів червоних міліціонерів»). Для навчання мобілізувалася сільська молодь – по 10 осіб від кожної волості. Показово, що інколи за рішенням різноманітних місцевих органів кошти на обмундирування, а подекуди й на утримання міліціонерів-курсантів, стягувалися із заможних селян (так званих «куркулів»). Резолюцію щодо цього, наприклад, було прийнято 24 липня 1921 р. Зміївським повітовим з'їздом незаможних селян [2, ф. Р-203, оп. 1, спр. 483, арк. 10]. Перш ніж розпочати вивчення спеціальних дисциплін, викладачам часто доводилося навчати курсантів читати й писати, оскільки значна їх частина була цілком неписьменною.

У 1922 р. в Україні було створено губернські (окружні) курси командного складу, одними з перших серед яких стали Харківські [3, с. 49; 4, с. 44]. Відповідно до навчальної програми протягом кількох тижнів курсанти мали вивчати загальноосвітні дисципліни, а також знайомитися з основами права. Щоправда, внаслідок невисокої кваліфікації викладачів, рівень правової освіти працівників міліції спочатку залишався достатньо низьким. Головним наслідком розгортання освітньої діяльності на цьому етапі стала ліквідація неписьменності серед командного складу міліції до 1925 р., а серед решти працівників – до початку 30-х років [5, с. 30].

Поступово курси підготовки командного складу почали працювати на регулярній основі й кожен випуск направляв для практичної роботи до органів міліції декілька десятків працівників, що були здатні керувати окремими підрозділами, забезпечувати виконання завдань, покладених на органи внутрішніх справ. Так, у листі військового комісара курсів до Президії Харківського губвиконкому 10 липня 1922 р., який зберігається у фондах Державного архіву Харківської області, повідомлялося, що Перші окружні курси Головніміліції УРСР здійснили випуск 112 курсантів, що успішно завершили навчання [2, ф. Р-203, оп. 1, спр. 581, арк. 336–337].

23 жовтня 1923 р. харківські курси були перетворені на Всеукраїнську школу командного складу міліції та розшуку. Розташовувалася вона за адресою Бурсацький узвіз, 4 [4, с. 44]. До лав курсантів згідно діючого положення відтепер могли зараховуватися лише особи, які вже відпрацювали в органах міліції та розшуку не менше 6 місяців на посадах не нижчих районного наглядача та рівнозначних їм. Заняття в школі у відповідності з навчальним планом проводилися вже протягом року і включали не лише ґрунтовну теоретичну підготовку начальницького корпусу, а й практичні заняття, де курсанти мали можливість ознайомитися з досвідом роботи кваліфікованих працівників і водночас випробувати свої сили, застосувати знання, набуті під час аудиторних занять [4, с. 10]. Але школа командного складу міліції та розшуку перебувала у Харкові недовго. Вже наприкінці 1925 р. її було переведено до Києва [1, с. 22].

Отже, матеріали з Державного архіву Харківської області впевнено засвідчують, що саме наше місто мало не сто років тому стало центром навчання правоохоронців України. Нині завдання колективів Харківського національного університету внутрішніх справ, інших юридичних навчальних закладів та факультетів міста полягає у тому, щоб зберегти кращі традиції, примножити зусилля, готуючи гідне поповнення для органів Національної поліції України.

Список бібліографічних посилань

1. Ярмиш О. Н., Гавриленко О. А. Спеціальні навчальні заклади МВС у Харкові: становлення та розвиток. *Вісник Університету внутрішніх справ*. 1999. № 9. С. 20–26.
2. Державний архів Харківської області.
3. Антонович А. Учеба в милиции. *Бюллетень НКВД*. 1925. № 2 (17). С. 48–50.
4. Галкін Д. В. Всеукраїнська школа міліції – перший «міліцейський університет». *Право і Безпека*. 2009. № 4. С. 43–47.
5. Головкин Б. Г., Мещеряков Є. В. Поліцейські системи в міжвоєнний період (1921–1939 рр.) // *Історія органів внутрішніх справ : матеріали до спецкурсу : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2: XX століття*. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. С. 21–36.
6. Учеба в милиции. *Административный вестник*. 1926. № 2–3. С. 10–12.

Одержано 07.11.2017

УДК 351.74(477)

Дмитро Вікторович ГАЛКІН,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
старший викладач кафедри кримінального права і кримінології
факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7247-1037>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ МВС У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Після закінчення Великої Вітчизняної війни постала необхідність реорганізації органів державного управління, так у березні 1946 року НКВС СРСР було реорганізовано в Міністерство внутрішніх справ СРСР, Наркомати внутрішніх справ союзних і автономних республік – у Міністерства. Кадрова ситуація в органах внутрішніх справ у цей період характеризувалась значним некомплектom особового складу, недостатнім фінансуванням, низьким рівнем професіоналізму співробітників. Станом на 1 січня 1946 року органи внутрішніх справ УРСР були укомплектовані лише на 82 %, а стаж роботи в міліції більшості працівників не перевищував п'яти років [1, спр.3658, арк.124]. Для виходу із кризового стану в цьому питанні МВС визначило ряд конкретних заходів щодо реформування відомчої системи навчальних закладів. Серед них були: розширення профілю загальноосвітньої та спеціальної підготовки, введення і розвиток юридичної освіти у всіх школах міліції, розвиток системи заочного навчання.

Наказом Міністра внутрішніх справ СРСР за № 378 від 10 листопада 1946 року Вища школа МВС СРСР була перейменована у Вищу офіцерську школу МВС СРСР, а республіканські і міжобласні школи МВС – в офіцерські школи МВС [2, с. 40–41].

У кінці 40-х – на початку 50-х років був дефіцит фахівців з вищою та середньою освітою. Велике значення для подальшого розвитку професійної підготовки міліцейських кадрів зіграв наказ МВС СРСР від 8 лютого 1947 року «Про заходи щодо підготовки та перепідготовки керівних кадрів міліції». Цим наказом встановлювалася безперервність освіти, чітке виконання строків і обсягів навчальних планів підготовки співробітників.

В 1949 р. міліція, рішенням радянського уряду, була передана із МВС у Міністерство державної безпеки. У зв'язку з реорганізацією, навчальні заклади, що здійснювали підготовку міліцейських кадрів, також перейшли до системи МДБ. Характерними рисами цього періоду були: підвищення вимог до відбору кандидатів на навчання; підвищення уваги до спеціального (оперативної) підготовці курсантів; посилення контролю за станом навчально-виховної роботи.

Серйозним кроком на шляху подальшого розвитку системи підготовки кадрів було рішення керівництва МДБ про утворення в 1952 році у своїй структурі Управління навчальних закладів (УНЗ). Створення УНЗ МДБ сприяло підвищенню рівня керованості навчальними закладами, розвитку матеріально-технічної та учбово-методичної бази підготовки кадрів.

6 березня 1953 року відбулося спільне засідання Пленуму ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР і Президії Верховної Ради СРСР, на якому було ухвалене рішення про внесення деяких змін у структуру центральних органів партії та держави. На цьому засіданні було визнано доцільним об'єднати Міністерство внутрішніх справ і Міністерство державної безпеки в одне відомство –